

Magdalena Mądra

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Działalność instytucji mikrofinansowania na przykładzie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych

Wstęp

Termin mikrofinanse odnosi się do usług finansowych – zarówno depozytowych, jak i kredytowych, świadczonych na rzecz aktywnej ekonomicznie ludności ze sfery ubóstwa przez instytucje finansowe [Kłopotcka 2004, s. 60]. Mikrofinanse często utożsamiane są z mikrokredytami, pomimo że obejmują one szerszy zakres produktów finansowych, w skład których można zaliczyć również usługi oszczędzania, ubezpieczeń oraz rozliczenia pieniężne. Dominującą rolę w działalności tych podmiotów pełnią jednak mikrokredyty, które pociągają za sobą korzystanie z kolejnych, dodatkowych usług tych instytucji. Z mikrokredytów korzystają ludzie o niskich dochodach i zdolności kredytowej oraz w przypadku braku zabezpieczeń spłaty należności odpowiednim majątkiem [Gostomski 2007, s. 316]. Mikrofinanse są definiowane jako sektor sformalizowanych i niesformalizowanych instytucji zapewniających możliwość ulokowania mikrodepozytów, udzielania mikrokredytów i pożyczek oraz świadczenie pozostałych usług finansowych. Usługi mikrofinansów obejmują zarówno finansowe, jak i społeczne aspekty funkcjonowania tych podmiotów, z uwagi na rolę jaką pełnią w redukcji ubóstwa.

Efektywnie działające instytucje mikrofinansów, świadcząc usługi gospodarstwom domowym o niskich dochodach, przyczyniają się do poprawy warunków lokowania oszczędności, ubiegania się o pożyczki oraz możliwości ubezpieczenia [Varamit, Pongquan 2008, s. 57]. Mikrofinanse są efektywnym narzędziem pozwalającym na zwiększenie dostępności do finansowania, przyczyniając się do poprawy sytuacji finansowej mikroklientów [Arch 2005, s. 232]. Interwencje instytucji mikrofinansowania pozwalają na wpajanie przyzwyczajień ich członkom współpracy z instytucjami finansowymi, przy zachowaniu ekonomicznej odrębności i samodzielności [Jain, Tripathy 2011, s. 31].

Początki mikrofinansów odnoszą się do spółdzielni kredytowych, w których dzięki pieniądзом członków grupy, którzy byli w stanie oszczędzać, możliwe było nabycie dóbr niepodzielnych w systemie udziałowym przez osoby chcące inwestować lub konsumować [Marzec 2009, s.107]. Początki funkcjonowania tych organizacji sięgają XIX wieku. W Niemczech ruch ten został zapoczątkowany przez W. Raiffeisena, który założył w Anhausen w 1864 r. pożyczkową spółdzielnię samopomocy, nazwaną później kasą Raiffeisena. Dynamiczny rozwój tych instytucji w latach 90. wynikał z ograniczenia finansowania mikroklientów przez banki z uwagi na zbyt wysokie koszty. Działalność spółdzielni kredytowych skierowana była do członków (osób często mało zamożnych, które dla banku są klientem o wysokim ryzyku). Zbyt wysokie koszty pozyskania takiego klienta dla banku dyskwalifikowały ich jako potencjalnych kredytobiorców.

Spółdzielczość kredytowa jest integralną częścią rynku finansowego w krajach rozwijających się. Rozwój tych instytucji doprowadził do wyodrębnienia regionalnych uwarunkowań funkcjonowania unii kredytowych, uzależnionych od wymagań członków [Bossoutrot 2005, s. 24–29]. Unie kredytowe (ang. *credit unions*), utożsamiane z niebankowymi instytucjami depozytowo-kredytowymi, działają w imieniu swoich członków, oferując podstawowe usługi finansowe. Unie kredytowe, wspierając organizowanie się społeczeństwa, wzmacniały rolę lokalnego rynku [Leyshton, Williams, Colin 2003, s. 61].

Unie kredytowe reprezentujące ruch spółdzielczy w okresie kryzysu finansowego nie wymagały pomocy, jak również nie ograniczyły swojej akcji kredytowej. Wynikało to z braku konieczności rekapitalizacji, która dotyczyła sektora bankowego pogrążonego w kryzysie płynnościowym. Unie kredytowe na świecie nie odnotowały również większych problemów z płynnością w okresie kryzysu finansowego [Ryder, Chambers 2009, s. 78–79].

Według raportu *World Council of Credit Unions* (WOCCU) w 2010 r. unie kredytowe funkcjonujące na zasadach spółdzielczych prowadziły działalność w 100 krajach na wszystkich kontynentach. Liczba unii kredytowych wyniosła 52,9 tys. na całym świecie na koniec 2010 r., a liczba członków zrzeszonych przez te instytucje kształtowała się na poziomie 188,0 mln osób.

W Polsce reprezentantem związków kredytowych są Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (SKOK), których celem jest gromadzenie środków pieniężnych, udzielanie pożyczek i kredytów, przeprowadzanie zleconych rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpiecze-

nia¹. Zgodnie z ustawą o SKOK² instytucje te świadczą usługi wyłącznie dla swoich członków – osób fizycznych połączonych więzią o charakterze zawodowym lub organizacyjnym. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe nie są bankami, a spółdzielniami osób fizycznych (w tym również osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek). Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe utożsamiane są z grupą ludzi, która jest złączona więzią poprzez miejsce pracy lub przynależność do tego samego stowarzyszenia społecznego bądź zawodowego, wspólnie oszczędza oraz pożyczają sobie pieniądze. Ograniczenie w ten sposób możliwości zrzeszania się w kasach, do osób połączonych określoną więzią, pozwala na zmniejszenie kosztów badania zdolności kredytowej osób ubiegających się o kredyt i minimalizacji ryzyka kredytowego. Jednak z drugiej strony ograniczenie to jest czynnikiem hamującym rozwój kas oszczędnościowo-kredytowych.

SKOK-i, będące instytucjami finansowymi parabankowymi, nie są zobowiązane do spełniania wymogów kapitałowych obowiązujących banki, nie podlegają kontroli przez te same instytucje, które kontrolują banki³. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe pod względem prowadzonej działalności najbliższe są bankom spółdzielczym, z uwagi na podobne zasady działania, ryzyko oraz wspólną historię związaną z rozwojem spółdzielczości. Banki spółdzielcze, jak i SKOK-i świadczą usługi finansowe o charakterze non profit. Instytucje te często funkcjonują na tych samych terenach, jak obszary wiejskie i małe miasteczka. Banki spółdzielcze działają na podstawie przepisów prawa bankowego i prawa spółdzielczego, co różni ich działalność od spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, których podstawą prawną jest ustawa o SKOK (z własną jednostką nadzorującą – Krajowa Kasa). Lokalny charakter, jako typowa cecha banków spółdzielczych i SKOK-ów, jest głównym czynnikiem rozwoju tych jednostek z uwagi na dobrą znajomość rynku oraz społeczności, w której dany podmiot działa [Rzeczycka, Goławska-Witkowska 2007, s. 370].

System SKOK pełni na rynku finansowym rolę komplementarną oraz substytucyjną dla sektora bankowego. Oferowane przez kasy produkty mogą stanowić uzupełnienie ofert bankowych bądź ich konkurencję [Galbarczyk 2010, s. 355], kształtując ich udział w rynku i dalszy rozwój.

---

¹Na zasadach określonych w ustawie z 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 59, poz. 344, z 1993 r. Nr 5, poz. 21 i Nr 44, poz. 201, z 1994 r. Nr 4, poz. 17 i Nr 121, poz. 591 oraz z 1995 r. Nr 96, poz. 478 i Nr 118, poz. 574).

²Ustawa z 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 1996 Nr 1 poz. 2)

³Nadzór nad bankami spółdzielczymi pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) oraz banki zrzeszające.

W okresie transformacji gospodarki w Polsce struktura rynku finansowego uległa istotnej zmianie. Rosnąca konkurencja, procesy konsolidacji oraz różnorodność instytucji finansowych kształtują obecną strukturę tego rynku. Polska gospodarka, podobnie jak gospodarki innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, charakteryzuje się względnie niskim poziomem pośrednictwa finansowego, co wynika z wciąż niskiej relacji pomiędzy aktywami systemu finansowego a produktem krajowym brutto (PKB). Relacja ta w 2009 r. wynosiła dla Polski 111,0% wobec 447,6% dla strefy euro [NBP, *Rozwój systemu...*, s. 7]. Świadczy to o wciąż dużym potencjale rozwoju polskiego sektora finansowego.

W polskim sektorze finansowym najwyższy udział i wartość aktywów w rynku należy do banków (tab. 1). W 2009 r. udział sektora bankowego w łącznej sumie aktywów finansowych wynosił 71,0%, a w 2010 r. – 69,5% (tab. 2). Poziom aktywów banków komercyjnych i spółdzielczych wzrósł w latach 2000–2010 o ponad 170%. Na koniec 2010 r. aktywa banków komercyjnych i spółdzielczych wynosiły 1159,4 mld zł, z czego 70,4 mld zł należało do banków spółdzielczych⁴.

Na rynku finansowym w Polsce po sektorze bankowym najwyższy udział w aktywach finansowych w 2010 r. odnotowały Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE) 2221,2 mld zł (13,3%) oraz zakłady ubezpieczeń – 145,1 mld zł (8,7%). Najniższy udział w rynku finansowym w 2010 r. odnotowano dla podmiotów maklerskich (0,6%).

W latach 2000–2010 udział aktywów SKOK w aktywach ogółem instytucji finansowych kształtował się na poziomie niższym niż 1%. Aktywa finansowe SKOK-ów na koniec 2010 r. wynosiły 14,1 mld zł wobec 1,2 mld zł w 2000 r. Udział aktywów tej instytucji stanowił w 2000 r. 0,2%, natomiast w 2010 r. – 0,8% aktywów ogółem.

Dynamika aktywów finansowych w bankach komercyjnych i spółdzielczych w latach 2008–2009 wynosiła 102,0%, a w SKOK-ach 123,4%, natomiast w latach 2009–2010 odpowiednio 109,4 i 121,5%. Dynamika aktywów SKOK-ów była najniższa w 2006 r. i wynosiła 113,2%, natomiast wzrost aktywów kas był najwyższy w 2001 r., kształtując się na poziomie 150,0%. Pomimo wysokiej dynamiki wzrostu aktywów finansowych, podmioty te utrzymują marginalny poziom w rynku finansowym, poniżej 1% udziału⁵, co wynika z działalności w niszowym sektorze usług finansowych.

---

⁴Na podstawie miesięcznych danych KNF na dzień 31.12.2010 r.

⁵Wskaźnik penetracji rynku przez SKOK-i w 2010 r. w Polsce wynosił 7,9% (wskaźnik ten obliczany jest przez WOCCU, jako relacja liczby członków do liczby osób aktywnych ekonomicznie w populacji w przedziale wiekowym 15–64 lata).

Tabela 1
Aktywa instytucji finansowych w Polsce (mld zł)

Wyszczególnienie	Lata										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banki komercyjne i spółdzielcze	428,5	469,7	466,5	489,0	538,5	587,0	681,4	792,8	1039,1	1059,6	1159,4
Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	1,2	1,8	2,5	3,4	4,2	5,3	6,0	7,3	9,4	11,6	14,1
Zakłady ubezpieczeń	37,9	47,2	57,6	65,7	77,9	89,6	108,3	126,9	137,9	139,0	145,1
Fundusze inwestycyjne	7,1	12,1	22,8	33,2	37,5	61,3	98,8	133,8	73,9	93,4	118,3
Otwarte Fundusze Emerytalne	9,9	19,4	31,6	44,8	62,6	98,1	116,6	140,0	138,3	178,6	221,2
Podmioty maklerskie	3,9	2,9	2,8	3,7	5,5	6,9	10,8	11,8	8,6	9,9	9,2
Łącznie	488,5	553,1	584,0	640,3	726,3	836,0	1023,0	1212,6	1407,2	1492,1	1667,3

Źródło: NBP, *Rozwój systemu finansowego w Polsce*, publikacje w latach 2005–2009 oraz dane za 2010 r. – na podstawie danych: KNF, KSKOK i GUS.

Tabela 2
Struktura aktywów instytucji finansowych w Polsce (%)

Wyszczególnienie	Lata										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banki komercyjne i spółdzielcze	87,7	84,9	79,9	76,4	74,1	70,2	66,6	65,4	73,8	71,0	69,5
Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8
Zakłady ubezpieczeń	7,8	8,5	9,9	10,3	10,7	10,7	10,6	10,5	9,8	9,3	8,7
Fundusze inwestycyjne	1,5	2,2	3,9	5,2	5,2	7,3	9,7	11,0	5,3	6,3	7,1
Otwarte Fundusze Emerytalne	2,0	3,5	5,4	7,0	8,6	11,7	11,4	11,5	9,8	12,0	13,3
Podmioty maklerskie	0,8	0,5	0,5	0,6	0,8	0,8	1,1	1,0	0,6	0,7	0,6
Łącznie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: NBP, *Rozwój systemu finansowego w Polsce*, publikacje w latach 2005–2009 oraz dane za 2010 r. – na podstawie danych: KNF, KSKOK i GUS.

Cel i metodyka badań

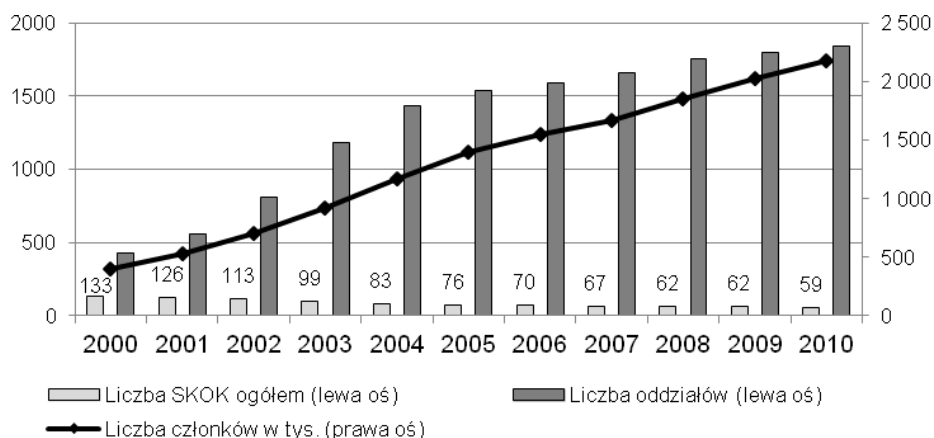
Celem badań było określenie sytuacji i przedstawienie specyfiki działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych jako instytucji mikrofinansowania w Polsce. Ponadto przedstawiono działalność depozytową i pożyczkową tych instytucji. Okres badawczy dla opisu rozwoju kas spółdzielczych obejmuje lata 2000–2010, natomiast dla celów analizy działalności depozytowej i pożyczkowej przyjęto lata 2006–2010. Dane empiryczne pozyskano z wiadomości sygnalnych GUS oraz raportów Krajowej Kasy Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych (KSKOK). Próba badawcza obejmuje wszystkie SKOK-i na terenie Polski. Obiekty badawcze zostały podzielone według kryterium sumy bilansowej na cztery grupy (do 10 000 tys. zł, 10 001–20 000 tys. zł, 20 001–90 000 oraz 90 001 i więcej tys. zł) oraz odnotowanej straty bądź zysku netto – podział na dwie grupy. Przyjęte kryteria grupowania pozwoliły na ocenę skali działalności SKOK-ów.

Wyniki badań

W pierwszych latach po wejściu w życie ustawy o SKOK-ach powstały stonkowo liczne, lecz słabe kapitałowo kasy, z których większość szybko została wchłonięta przez silniejsze podmioty. SKOK-i funkcjonując w Polsce od 1992 r. zwiększyły liczbę z 9 do 220 w 1998 r. [Golec 2004, s. 59–60], natomiast w 2000 r. ich liczba spadła do 133. W wyniku fuzji i przejęć słabszych kas nowi członkowie napływali przede wszystkim do kas dużych i średnich. Pomimo sukcesywnego spadku liczby kas w latach 2000–2010, wzrastała jednocześnie liczba oddziałów oraz zrzeszonych członków (wykres 1). Zwiększając liczbę oddziałów, zarządzający tymi instytucjami zyskali możliwość obsługiwanie większej liczby członków, co pozwoliło na zwiększenie różnorodności oferowanych produktów i usług [Warzyńczyk-Nathali, Piasecka-Janowicz 2011, s. 82].

Postępująca konsolidacja kas, przy jednoczesnym wzroście liczby oddziałów, przyczyniła się do koncentracji aktywów i wykorzystania efektu skali, pozwalającego na obniżanie kosztów operacyjnych SKOK-ów. Mniejsza liczba kas wynika również z ograniczeń w funkcjonowaniu tych instytucji, które działały przy dużych zakładach przemysłowych, w których dokonano procesów restrukturyzacji, związanych z ograniczeniem zatrudnienia. Działania te spowodowały konieczność podjęcia dywersyfikacji członków kas w celu podniesienia bezpieczeństwa środków lokowanych w SKOK-ach.

W latach 2000–2010 zmianie uległa struktura liczebności kas w relacji do liczby zrzeszonych członków (tab. 3). Do 2004 r. dominowały kasy o liczbie

Wykres 1

Rozwój sieci dystrybucji SKOK-ów oraz liczba ich członków

Źródło: GUS, KSKOK.

Tabela 3

Liczba spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych

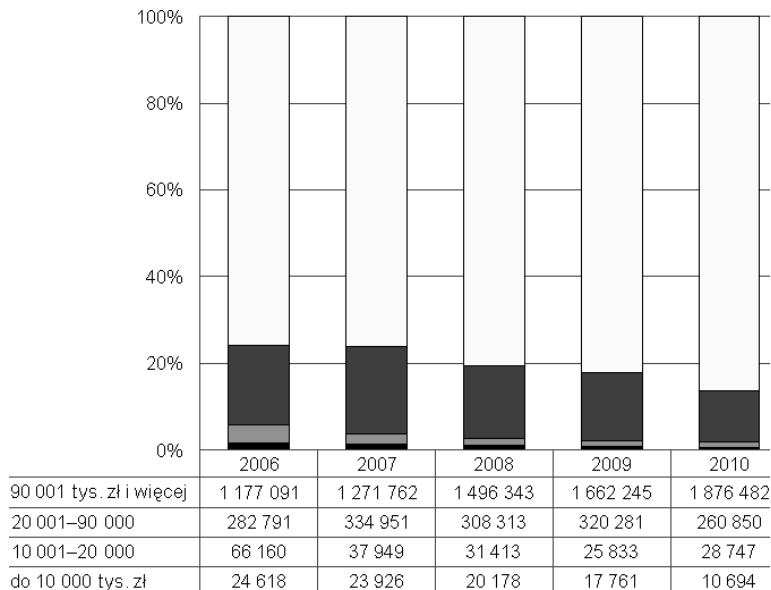
Wyszczególnienie	Lata										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ogółem	133	126	113	99	83	76	70	67	62	62	59
Według liczby członków											
do 1000	57	42	27	19	11	8	4	3	3	4	2
1001-2000	37	35	26	18	12	9	8	8	6	5	4
2001-5000	24	28	33	26	19	16	15	10	9	9	9
5001-10 000	8	10	12	17	18	18	15	17	10	9	7
10001-20 000	5	8	7	9	11	10	10	10	14	15	15
20001-50 000	1	3	8	10	12	15	13	13	14	13	14
pow. 50 001	1	0	0	0	0	-	5	6	6	7	8
Według sumy bilansowej (tys. zł)											
do 10000	-	-	-	-	-	18	16	14	12	12	7
10001-20000	12	21	22	19	16	16	14	10	8	7	8
20001-90000	26	17	24	29	31	28	26	28	24	24	21
powyżej 90001	-	-	-	5	5	14	14	15	18	19	23

Źródło: GUS, KSKOK.

członków do 5000 osób, od 2005 r. wraz z narastającym procesem fuzji kas zwiększała się liczba SKOK-ów, w których zrzeszonych było więcej niż 10 tys. osób (z 7 kas w 2000 r. do 37 kas w 2010 r.), a zmniejszała się liczba kas poniżej 5 tys. członków (ze 118 kas w 2000 r. do 15 kas w 2010 r.). W latach 2002–2009 dominowały spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe o sumie bilansowej 20 001–90 000 tys. zł, które stanowiły 38,7% wszystkich kas w 2009 r. (24 kasy), natomiast w 2010 r. największy udział kas odnotowano w grupie o sumie bilansowej powyżej 90 001 tys. zł – 23 kasy (udział 39,0%).

Koncentracja działalności pozwala na zmniejszenie ryzyka udzielania kredytów i otrzymywania depozytów tylko od jednej grupy członkowskiej. Łączenie kas umożliwiła zwiększenie konkurencyjności tych podmiotów na rynku finansowym.

Rozwój działalności SKOK-ów następował dzięki wzrostowi liczby członków, która w latach 2006–2010 zwiększyła się z 1550,7 tys. do 2176,8 tys. (wzrost o 40,4%). Najwyższą dynamikę wzrostu liczby członków odnotowano w 2006 i 2008 r. i kształtowała się ona na poziomie 111,2% w relacji do roku poprzedniego. Największą liczbę członków odnotowano w SKOK-ach o sumie bilansowej powyżej 90 001 tys. zł. Udział tych kas w liczbie SKOK ogółem stanowił od 75,9% w 2006 r. do 86,2% w 2010 r. W kasach o najniższej sumie bilansowej odnotowano w latach 2006–2010 sukcesywny spadek liczby człon-

Wykres 2

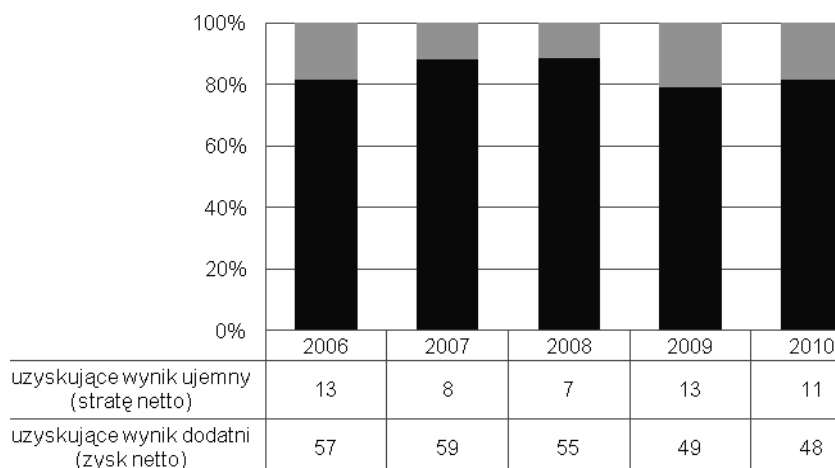
Liczba i struktura członków SKOK-ów według wielkości sumy bilansowej

Źródło: GUS, KSKOK.

ków z 24,6 tys. do 10,7 tys. osób. Świadczy to o malejącym znaczeniu i roli, jaką pełnią małe SKOK na rynku usług finansowych parabanków. W SKOK-ach o sumie bilansowej poniżej 20 000 tys. zł liczba członków prowadzonych działalności gospodarczą była nieznaczna.

W spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w latach 2006–2010 dominowały jednostki, które uzyskiwały dodatni wynik finansowy, ich udział stanowił średnio około 80% wszystkich SKOK-ów. Największą liczbę SKOK-ów, które uzyskały ujemny wynik finansowy (stratę netto) odnotowano w 2009 r. – 13 kas (21,0%) (wykres 3).

Wykres 3

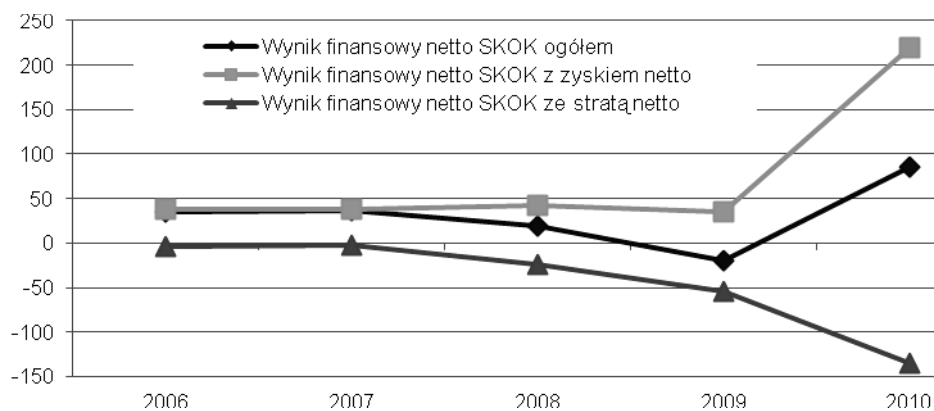
Liczebność i struktura SKOK-ów według uzyskanego wyniku finansowego

Źródło: GUS, KSKOK.

W latach 2006–2008 oraz w 2010 r. działalność SKOK-ów charakteryzowała się dodatnim wynikiem finansowym, jedynie w 2009 r. SKOK-i odnotowały ogółem stratę netto, która wynosiła 19 164 mln zł (wykres 4). Wynik ten kształtowany był przez wysoką dynamikę wzrostu kosztów operacyjnych, przy jednoczesnym spadku dynamiki przychodów z całokształtu działalności⁶. Najwyższą stratę ponosiły SKOK-i o sumie bilansowej wyższej niż 90 001 tys. zł. Udział tych kas w kształtowaniu wyniku finansowego SKOK-ów jest najwyższy, z uwagi na skalę ich działalności na rynku w porównaniu z pozostałymi kasami.

W 2010 r. SKOK-i odnotowały zwiększenie różnicy między wynikami finansowymi netto tych jednostek, które wygenerowały zysk (219,9 mln zł) i stratę (–134,4 mln zł). Wynik finansowy SKOK-ów ogółem w 2010 r. (85,6 mln zł) kształtowany był głównie przez wysoki zysk netto wygenerowany przez SKOK-i

⁶Rachunek zysków i strat SKOK, Informacja sygnałna GUS, 2011 r.

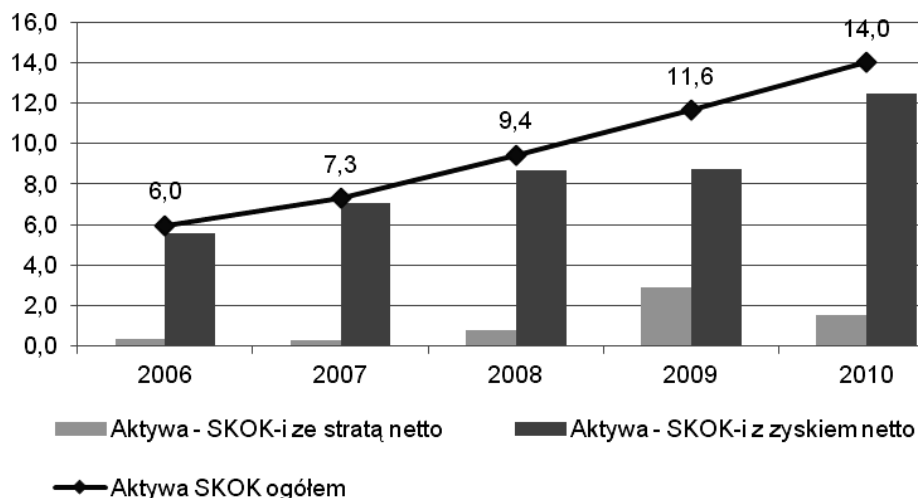

Wykres 4

Wynik finansowy netto SKOK według uzyskanego wyniku finansowego (mln zł)

Źródło: GUS, KSKOK.

o sumie bilansowej powyżej 90 001 tys. zł (88,4 mln zł)⁷. Pozostałe kasy pogrupowane według sumy bilansowej w 2010 r. uzyskały niski zysk netto, bądź poniosły stratę, jak kasy o sumie bilansowej 20 001–90 000 tys. zł (–3 476 mln zł). Poniesione straty mniejszych kas wynikały z mniejszej skali ich działalności, co odzwierciedlał niższy poziom aktywów tych SKOK-ów (wykres 5).

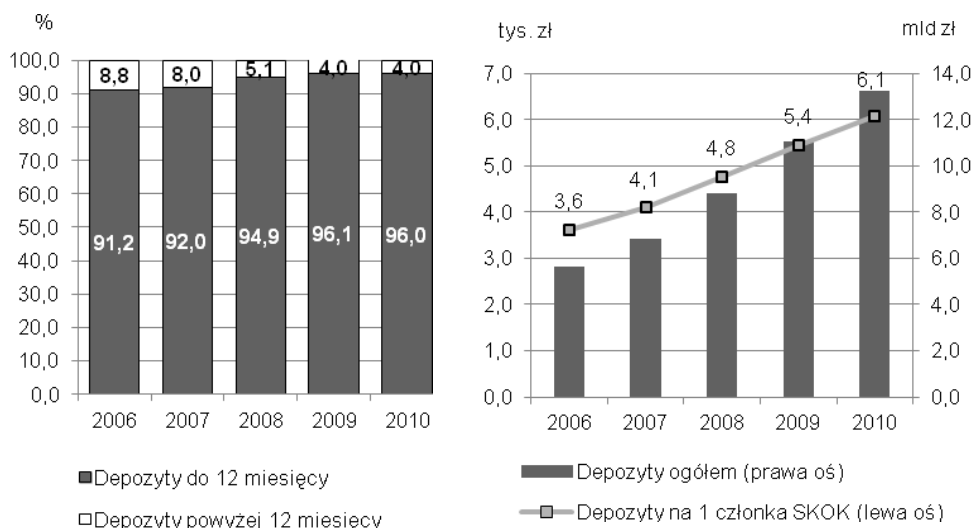
Wykres 5

Aktywa w SKOK według uzyskanego wyniku finansowego (mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KSKOK.

⁷Informacja sygnałna GUS, 2011 r.

W strukturze depozytów SKOK-ów dominowały te, które były lokowane na okres do 12 miesięcy. Udział tych depozytów wynosił od 91,2% w 2006 r. do 96,0% w 2010 r. (wykres 6). Malejący udział depozytów składanych na dłużej niż 12 miesięcy może zagrażać płynności kas z uwagi na dominację pożyczek udzielanych również na dłużej niż jeden rok.

Wykres 6

Struktura i wartość depozytów członków SKOK

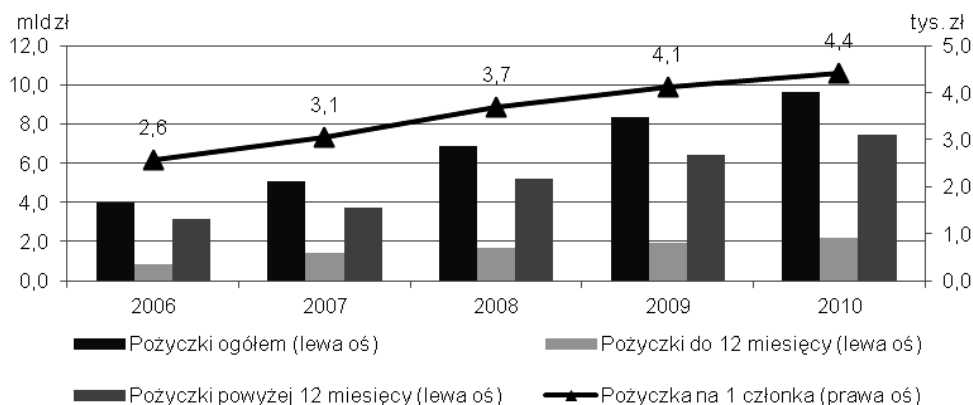
Źródło: GUS, KSKOK.

W latach 2006–2010 odnotowano wzrost wartości depozytów w przeliczeniu na jednego członka SKOK. W 2010 r. wartość ta wynosiła 6,1 tys. zł wobec 3,6 tys. zł w 2006 r., odnotowując stały trend rosnący w tym okresie. Wartość depozytów członkowskich przyjętych przez SKOK w tym okresie zwiększyła się o 7626 mln zł i wynosiła na koniec 2010 r. 13 241,2 mln zł. Wzrost wartości depozytów wynikał z bardziej korzystnego oprocentowania tych środków pieniężnych w SKOK-ach niż w bankach komercyjnych.

Wzrost wartości depozytów kształtowany był głównie przez zwiększenie wartości depozytów pozyskanych od członków na okres krótszy niż 12 miesięcy w SKOK-ach o najwyższej sumie bilansowej (powyżej 90 001 tys. zł). W 2010 r. depozyty te stanowił 87,6% w sumie depozytów SKOK ogółem⁸.

W strukturze udzielanych przez SKOK pożyczek najwyższy udział stanowiły te przyznawane na okres powyżej 12 miesięcy (77,2% w 2010 r.) (wykres 7). W 2010 r. wobec 2006 r. odnotowano wzrost wartości tych depozytów o 136,6%.

⁸Informacja sygnałna GUS, 2011 r.

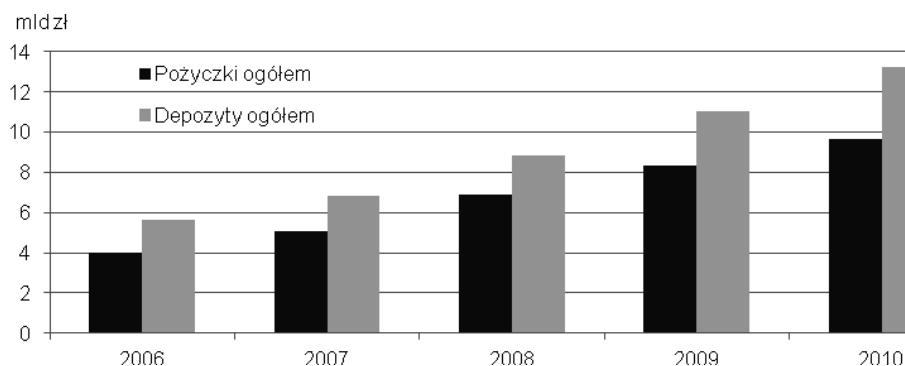
Wykres 7

Wartość pożyczek członków ogółem i na jednego członka SKOK

Źródło: GUS, KSKOK.

Wśród pożyczek do 12 miesięcy można wyróżnić „chwilówki”, czyli pożyczki o terminie spłaty do 30 dni, których udział w latach 2006–2010 odnotował sukcesywny spadek z poziomu 5,3 do 2,2% w sumie pożyczek do 12 miesięcy ogółem. Wskazywać to może na zmniejszenie atrakcyjności tej usługi w ocenie członków kas. W latach 2006–2010 wzrosła natomiast wartość udzielanych pożyczek przypadających na jednego członka o 1,8 tys. zł (do poziomu 4,4 tys. zł).

Relacja pomiędzy depozytami zgromadzonymi przez SKOK-i a udzielonymi pożyczkami wskazuje na przewagę działalności depozytowej (wykres 8). Wartość depozytów była wyższa od pożyczek o 1615,5 mln zł w 2006 r., a o 3614,8 mln zł w 2010 r. Relacja pomiędzy depozytami a pożyczkami wynosiła od 1,40 w 2006 r. do 1,38 w 2010 r. Najniższą wielkość tego wskaźnika odnoto-

Wykres 8

Pożyczki i depozyty ogółem w SKOK

Źródło: GUS, KSKOK.

wano w 2008 r., która wynosiła 1,28, co wynikało z wyższej dynamiki wzrostu udzielanych pożyczek (135,0%) względem pozyskiwanych depozytów (129,3%) wobec 2007 r. Pomimo wyższej wartości depozytów od pożyczek, ich struktura zdominowana była przez środki ulokowane na okres do 12 miesięcy.

Wnioski

W opracowaniu zbadano sytuację spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych ze względu na skalę prowadzonej działalności. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. SKOK-i rozwijają się przy utrzymaniu wysokiej dynamiki wzrostu aktywów, zachowując stabilną sytuację finansową oraz zwiększając bazę członkowską. W relacji do sektora bankowego SKOK-i dysponują niewielkimi aktywami, a z ich usług korzystają dwa miliony członków. Kasy charakteryzują się dużą liczbą depozytów i pożyczek o stosunkowo niewielkiej wartości w przeliczeniu na jednego członka SKOK.
2. W strukturze depozytów SKOK-ów przeważają te o terminie do 12 miesięcy, natomiast w pożyczkach dominuje udział pożyczek udzielanych na okres dłuższy niż rok. Wartość mobilizowanych przez SKOK-i depozytów jest większa od ich akcji kredytowej. SKOK-i udzielają głównie kredytów i pożyczek gospodarstwom domowym na cele konsumpcyjne. Doprowadzić to może w przyszłości do problemów z utrzymaniem płynności przez te instytucje, w sytuacji narastania złych kredytów i pożyczek. Na zwiększenie funduszy własnych SKOK-om pozwala ustawa o obligacjach z dnia 15 kwietnia 2011 r., której daje możliwość emisji obligacji kasom.
3. W strukturze SKOK-ów dominują kasy o sumie bilansowej powyżej 90 001 tys. zł. Kasy te generują wynik finansowy całego sektora kas spółdzielczych, zrzeszając 86,2% wszystkich członków w SKOK ogółem. Konsolidacja kapitałów i fuzja kas przyczyniły się do utworzenia silnej i konkurencyjnej pozycji kas o najwyższej sumie bilansowej.
4. Rozwój działalności SKOK-ów zależeć będzie od przyrostu bazy członkowskiej. Ograniczenia w tym zakresie wynikają z pozyskiwania środków pieniężnych na zwiększenia działalności kredytowej. Problemem w dalszym pozyskiwaniu członków może być aspekt zaufania. Na podstawie badań GFK przeprowadzonych 12 kwietnia 2011 r. SKOK-om jako instytucjom finansowym ufa mniej ludzi niż bankom, towarzystwom ubezpieczeń i funduszom inwestycyjnym. Przyczyną takiej sytuacji jest słaba rozpoznawalność tych instytucji na rynku oraz nich marginalny udział w aktywach finansowych. Sytuacja ta wynika również z braku nadzoru państwa nad depozytami lokowanymi w SKOK-ach.

Literatura

- ARCH G., *Microfinance and development: Risk and return from a policy outcome perspective*. Journal of Banking Regulation, vol. 6 no. 3, 2005.
- BOSSOUTROT S.K., *Microfinance in Russia: Broadening Access to finance for Micro and Small Entrepreneurs*, World Bank Publications, Washington, USA, 2005.
- GALBARCZYK T.A., *Funkcjonowanie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*. ANNALES UMCS, Lublin 2010.
- GOSTOMSKI E., *Znaczenie mikrofinansów w wybranych krajach*. Kwartalnik Naukowy „Pieniądze i Więź”, Wydawnictw Fundacji na Rzecz Polskich Związków Kredytowych – Instytut Stefczyka, Sopot 2009.
- GOLEC M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2004.
- JAIN S.K., TRIPATHY K.K., *Micro-finance and rural enterprises: An Analysis of Operational Performance and Constraints in the Shg-bank linkage program in India*. Eurasian Economic Review, no. 1, 2011.
- KŁOPOCKA A., *Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju bankowości detalicznej w Polsce*. Bank i Kredyt nr 5, Warszawa 2004.
- LEYSHON E.R., WILLIAMS A., COLIN C., *Alternative Economic Spaces*, SAGE Publications, 2003.
- MARZEC J., *Ekonomia mikrofinansów – recenzja*. Bank i Kredyt nr 40 (6), Warszawa 2009.
- RYDER N, CHAMBERS C., *The Credit Crunch – Are credit unions able to ride out the storm?* Journal of Banking Regulation, vol. 11, no. 1, 2009.
- RZECZYCKA A., GOŁAWSKA-WITKOWSKA G., *Efektywność funkcjonowania wybranych instytucji finansowych – analiza porównawcza Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i banków spółdzielczych. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe – charakterystyka, rozwój, otoczenie*. Kwartalnik Naukowy „Pieniądze i Więź”, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2007.
- WARZYŃCZYK-NATHALI E., PIASECKA-JANOWICZ B., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe – historia i perspektywy. Prawne i ekonomiczne problemy funkcjonowania spółdzielczości finansowej na przełomie lat XX i XXI wieku*, Wydawnictwo WSEiP w Kielcach, Kielce 2011.
- VARAMIT S., PONGQUAN S., *Impacts of Microfinance Strategies on the Economic Changes of Small Farmers in Northern Thailand: A Case Study*. Asia-Pacific Journal of Rural Development, vol. XVIII, nr 1 July, 2008.
- NBP, *Rozwój systemu finansowego w Polsce*, publikacje w latach 2005–2009, oraz dane za 2010 r. – opracowanie własne na podstawie danych: KNF, KSKOK i GUS.
- NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, lipiec 2011 r.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2).
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2).
- WCOCU, *Statistical Data 2005–2010, 2005–2010 Statistical Report*.

The performance of the micro-financing institutions an example of Co-Operative Savings and Credit Unions

Abstract

The elaboration presents the performance and the range of Co-Operative Savings and Credit Unions in Poland. The article deals with the role of these unions on the financial market. Other presented issue in article concerned the aspect of loans and deposit activity of Co-Operative Savings and Credit Unions. The presented research was surveyed mainly in years 2006–2010, and included all credit unions in Poland. The financial results of SKOK were determined by a financial situation of Unions with the highest value of assets. The structure of deposits in SKOK was determined by short-term savings while the loan structure was dominated by long-term borrowings of SKOK members. This relation could influence the higher risk of decreasing level of financial liquidity of Co-Operative Savings and Credit Unions.

